

ընդհանուր թուր հայադաւանների և քաղկեդօնի ժողովը չընդունող քրիստոնեականների ներկայացուցիչ էր համարւում :

Մինչև 1830 թիւը հայ կաթողիկէներն ևս հայ պատրիարքի իրաւասութեան էին ենթարկւում, իսկ այնուհետև գաղղիացւոյ և անգլիացւոյ դեսպանների միջնորդութեամբ կաթողիկ հայք ունեցան յատուկ ներկայացուցիչ, որով և հետզհետէ սկսեցին օտարանալ մայրենի եկեղեցուց և հայ հասարակութիւնից՝ մինչև գիտակցութիւնը զգալ տուեց այդ պակասութիւնը և ահա այդ ժամանակ սկսուեցին Հասունեան և Հակահասունեան խռովութիւնները :

Կ. Պօլսոյ Հայոց պատրիարքների ընտրութիւնը մինչև սահմանադրութիւնը կատարւումէր այլ կերպ. բայց երբ հաստատուեց Տաճկաստանի Հայոց Սահմանադրութիւնը՝ ընտրութիւնը ուրիշ պայմանների ենթարկուեց : Ահա Սահմանադրութեան յօդուածները, որոնք արամադրում են պատրիարքի ընտրութեան հանգամանքները :

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՕԼԻՍ 1863

«Յօդ. 1. Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքը բոլոր Ազգային ժողովոց Նախագահն է, և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ. և մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տէրութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդն է :

Աւստի պէտք է որ Պատրիարք ընտրուելու անձը՝ ընդհանուր Ազգին վստահութեան ու յարգանացն արժանի ըլլալու համար՝ Պատրիարքական Աթոռին վայելուչ ամեն յատկութիւններն ու արժանաւորութիւնն ունենայ, և ի վաղուց անտի Պատրիարքութեան յատկացեալ Նախկոպոսաց դասէն *) ըլլայ. միանգամայն Տէրութեան կատարեալ վստահութեանն արժանաւոր, և գոնէ իւր հօրմէն սկսեալ՝ Օսմանեան հպատակ, և երեսուն ու հինգ տարին լրացուցած ըլլայ :

Յօդ. 2. Երբ՝ Պատրիարքը վախճանելով կամ հրաժարելով և կամ ուրիշ որ և է պատճառաւ Աթոռը պարապ մնայ, Արօնական և Քաղաքական ժողովները մէկտեղ գալով Տեղապահ մը կընտրեն, և անոր հաստատութիւնը կը խնդրեն Բարձրագոյն Գոնէն :

(*) Ս. Էջմիածնի ընդհ. Հայրապետի ձեռնադրեալ եւ ստորագրուլ եպիսկոպոսներ :

Ընդհանուր ժողովը կրնարէ զՊատրիարք. բայց Արօնական և Քաղաքական ժողովներն իրաւունք ունին ներկայացնել զԸնտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ կարծիք տալու:

Պատրիարքի ընտրութիւնը հետեւեալ կերպիւ կըլլայ.

Նախ առաջ՝ Տեղապահը Օսմանեան հողին վրայ գտնուող բոլոր Նախկոպոսաց ցանկը կը շինէ, և իւրաքանչիւրին անուանը առջև՝ ըստ առաջին յօդուածոյ ընտրելութեան համար պահանջուած հանգամանքը նշանակելով, Արօնական ժողովոյն կը ներկայացնէ զայն:

Այս ժողովն ալ Եկեղեցական համագումար ժողով հրաւիրելով, ընդհանրապէս զԵկեղեցական ժողովին վրայ գտնուող բոլոր Նախկոպոսաց ցանկը կը շինէ, և իւրաքանչիւրին անուանը առջև՝ ըստ առաջին յօդուածոյ ընտրելութեան համար պահանջուած հանգամանքը նշանակելով, Արօնական ժողովոյն կը ներկայացնէ զայն:

Տեղապահը յիշեալ կերպիւ պատրաստուած ցուցակը Քաղաքական ժողովոյն կը ներկայացընէ: Ան ալ՝ նշանակուած անձանց ըստ քաղաքականին արժանաւորութիւնը քննելէն ետքը, ամենէն աւելի արժանաւորներէն հինգ ընտրելով կը զատէ քուէից առաւելութեամբ, և ասոնց զԸնտրելեաց ընդհանուր ժողովոյն կը ներկայացընէ:

Միանգամայն եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած առաջին ցուցակն ազգային Ընդհանուր ժողովոյն սրահին մէջ կախուած կըլլայ: Ընդհանուր ժողովը այս երկու ցուցակներէն՝ ընտրելեաց թէ՛ կրօնական և թէ՛ քաղաքական որպիսութեանց վրայ՝ երկու ձեռնհաս ժողովներուն կարծիքն իմանալով, կրնարէ զՊատրիարք՝ գաղտնի քուէարկութեամբ և բացարձակ առաւելութեամբ քուէից:

Ընդհանուր ժողովը կրնայ Քաղաքական ժողովոյն ներկայացուցած ցուցակէն դուրս անձի մը վրայ ալ քուէ տալ. բայց պէտք է որ այն անձին անունը նշանակուած ըլլայ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած ցուցակին մէջ: Վասնզի այս եկեղեցական ցուցակէն դուրս մնացած անձի վրայ ընտրութիւն չկրնար ըլլալ:

Եթէ առաջին անգամ քուէից բացարձակ առաւելութիւն չգոյանայ, երկու առաւելագոյն քուէ ստացողաց անունները Տեղապահին կողմէն Ընդհանուր ժողովոյ անդամներուն կը ծանուցուի. և երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկուքին վրայ կըլլայ: Այս երկրորդ քուէարկութեան ատեն Ազգային Երեսփոխաններէն անոնք որ չկրնան ներկայ գտնուիլ, կարող են իրենց քուէները ստորագրեալ և կնքեալ նամակաւ առ ժողովն ուղարկել. կամ Տեղապահին և կամ Ընդհանուր ժողովոյ Ատենապետին ուղղելով զայն:

Քուէները յատուկ քուէտուփի մը մէջ դրուելէն ետքը՝ քուէհամարը կըլլայ Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին ձեռօք, և սոյն ժողովոյ մէջէն ընտրուած չորս եկեղեցական և չորս աշխարհական քննիչներու ներկայութեամբ:

